

**МАКСИМ
ГОРЬКИЙ**

KONOVALOV

Максим Горький

Konovarov

«Public Domain»

Горький М.

Коновалов / М. Горький — «Public Domain»,

Содержание

KONOVALOV	5
Конец ознакомительного фрагмента.	13

Maksim Gorky

Konovalov

KONOVALOV

Silmäillessäni kerran hajamielisenä sanomalehteä, huomasin nimen Konovalov. Tämä nimi sai hereille uteliaisuuteni ja minä luin seuraavaa:

"Toissa yönä hirttäytyi paikkakunnan vankilan kopissa n: o 1 uuninpellinnyöriin Muromin kaupungin pikkuporvari Aleksander Ivanovitsh Konovalov, ijältään 40-vuotias. Itsenturhan tekijä oli vangittu irtolaisuudesta Pskovin kuvernementissä sekä lähetetty vankikyydillä kotiseudullensa. Vankilan päällystön ilmoitusten mukaan oli vainaja ollut käytökseltään hiljainen, vaitelias ja mietteisiinsä vaipunut. Vankilan lääkärin otaksuman mukaan oli syynä Konovalovin itsemurhantekoon synkkämielisyys."

Luettuani tämän pienillä ktrjakkeilla painetun lyhyen uutisen (tiedonannot köyhän kansan elämästä painetaan aina pienillä kirjakkeilla) aloin ajatella, että minun ehkä onnistunee jonkun verran paremmin valaista niitä syitä, jotka pakottivat tämän mietteisiinsä vaipuneen ihmisen päättämään maallisen elämänsä. Sillä olihan hän tuttu minulle, joskus maailmassa olimme eläneetkin yhdessä. Ja ehkä on suorastaan velvollisuutenikin puhua enemmän hänestä, sillä sellaista kelpo ihmistä kuin hän harvoin saattaa tavata elämän taipaleella.

Olin 18-vuotias tavatessani Konovalovin ensi kerran. Työskentelin siihen aikaan kisällin apulaisena eräässä leipomossa. Kisälli – entinen musiikkikomennuskuntaan kuuluva sotamies – joi kauheasti viinaa ja turmeli usein taikinan. Hän rakasti hyräillä juovuksissa ollessaan kaiken maailman veisuja ja rummuttaa sormillaan milloin mihinkin sattui. Kun leipomon isäntä nuhteli häntä pilatusta tahi myöhästyneestä tavarasta, raivostui hän pahanpäiväisesti ja alkoi armottomasti sadatella isäntää pyytäen samalla kertaa häntä muistamaan, että hän ei ole mikään tavallinen ihminen; kaikilla ei ole sellaisia musikaalisia lahjoja kuin hänellä.

"Minäkö muka olen antanut taikinan palaa pohjaan", – huusi hän väännellen paikoillensa pitkiä töröttäviä ruskeita viiksiänsä sekä maiskutellen paksuilla, jostakin syystä ikuisesti kosteilla huulillansa. "Korput ovat palaneet! Leipä on hapanta! Voi sinua, senkin pirun vetävä vinosilmä variksen pelätin! Olenko minä syntynyt maailmaan tällaista työtä tekemään? Piru sinut periköön homminesi – minä olen soittaja, minä! Ymmärrätkö? Sattui, että altto oli humalassa, ja minä soitin altto; oboe istui arestissa – minä puhalsin oboeta; rumpupasuuna sattuu sairastumaan – no kukas nyt hänen sijallensa? Sutshkov! Täällä, herra väepeli! Työ on iloni, Teidän ylhäisyytenne! Tam-ta-ram-ta-raa! Ja sinä moukka, senkin haaska, uskallatkin! Tuo tänne heti paikalla saatavani!"

Ja pikkuinen pulleahko isäntä naisekkaine kasvoineen, joissa kierot silmät vallan opposivat paksuihin rasvakerroksiin, polki lyhkäisillä paksuilla jaloillansa mielettömänä lattiaa niin, että hänen paksu ihamahansa vallan tutisi sekä ulvoi vinkuvalla äänellä:

"Varas! Ryöväri! Kristuksen pettäjä Juudas! Voi hyvä Jumala, minkä tähden olet minua rangaissut lähettämällä mokoman ihmisen niskoilleni?" Hän levitti lyhyet sormensa hajalleen, kohotti kätensä ylös taivasta kohti ja huudahti äkkiä korvia särkevällä äänellä: "Jospa minä noudankin poliisin sinun kimppuusi, senkin räyhääjä!"

"Poliisi! Minunko, tsaarin ja isänmaan uskollisen palvelijan kimppuun lähetetään poliisi?!" – kiljui sotamies ja syöksyi nyrkkeineen isännän niskaan. Tämä peräytyi heti läähättäen sekä yhä edelleen kiihkeästi kiroillen ja siunaten, muuta hän tuskin saattoikaan tehdä, – oli kesä ja tähän vuodenaikaan oli Wolgan seuduilla vaikeata saada käsiin kunnollista leipojaa.

Tämä näytös uudistui melkein joka päivä. Sotamies joi, pilasi taikinan ja soitti kaikellaisia marsseja ja valsseja eli "numeroita", kuten hän itse niitä nimitti; isäntä raivosi ja puri hampaitansa, mutta minun osakseni tuli kaiken tämän johdosta kahden miehen työ.

Eipä sen vuoksi iloni suinkaan ollut pieni, kun eräänä päivänä sain kuulla seuraavanlaisen vuoropuhelun isännän ja sotamiehen välillä:

"Nyt, sotamies", sanoi isäntä ilmestyttyään leipomoon tyytyväisenä loistavanaamaisena ja vahingon ilosta säteilevin silmin – "no nyt, sotamies, nosta pilli huulillesi ja puhalla lähtömarssi!"

"Mitä vielä, lörpötyksiä?!" sanoi synkkänä sotamies, joka tapansa mukaan lojui puolihumalaisena taikinoineen lavitsalla.

"Ole valmis lähtemään retkelle, korpraali", riemuitsi isäntä.

"Mihin retkelle?" kysyi sotamies laskien jalkansa alas lavitsalta pahaa aavistaen.

"Mihin haluat..."

"Mistä on oikein kysymys!" huusi suutuksissaan sotamies.

"No, asia on yksinkertaisesti sellainen, että sinua minä en enää työhön halua. Mene ylös, peri maksusi, ja sitten marssi matkalles, mihin ilman suuntaan haluat!"

Tällainen isännän esiintyminen sai piristymään jonkun verran sotamiehen, joka oli tottunut luottamaan voimiinsa tuntiessaan hyvin isännän aseman toivottomuuden: nyt hän äkkiä muisti, kuinka vaikeata hänen olisi löytää itsellensä työtä huonona ammattilaisena:

"No, sinä varmaankin lasket leikkiä vaan", sanoi hän levottomana nousten seisalleen.

"Mene tiehesi, mene..."

"Pitääkö minun tosiaankin lähteä?"

"Ala vaan laputtaa."

"Tällaisen kiitoksenko minä siis saan rehellisestä työstäni. Senkin verenimijä. Nyt kun voimani ovat lopussa, en tietysti enää kelpaa työhön", ynisi katkerana päätänsä pudistaen sotamies. "Sukkelasti tehty. Mokomakin hämähäkki!"

"Minäkö hämähäkki", sanoi mestari, jonka veri alkoi kuohua.

"Niin juuri, sinä olet verta imevä hämähäkki, sinä", vakuuttamalla äänellä vastasi sotamies sekä läksi horjuen kulkemaan ovea kohti.

Isäntä nauroi vahingoniloisena hänen jälkeensä ja hänen pienet silmänsä säteilivät riemusta.

"Mene vaan. Koetappas nyt pyrkiä jonkun palvelukseen. Koetahan! Minä olen sinut, ukkokulta, joka paikassa maalannut sellaisin värein, että ilmaiseksikaan eivät ota vastaan! Ei yhdessäkään paikassa... Olen pitänyt hellää huolta sinusta, senkin märkäpää mullikka!"

"Oletteko jo saanut uuden leipojan", kysyin isännältä.

"Uuden? Uudeksi on hän vanha. Hän on ollut apurina luonani ennen. Sellainen kelpo leipoja! Suorastaan kullan arvoinen! On vaan onnettomuudeksi juoppo hänkin. Mutta hän juo ainoastaan aika-ajoittain. Kun hän tulee työhön, niin ensiksi hän raataa kuin hevonen kolme – neljä kuukautta. Unesta, levosta ei hän välitä eikä palkastakaan – anna sen verran kuin haluat. Raataa ja laulaa! Ja, ystävä hyvä, tietäisitpä mitenkä hän laulaa. – Sydän käy raskaaksi häntä kuunnellessa – pois täytyy mennä. Laulaa, laulaa jonkun aikaa ja sitten yltyy äkkiä uudelleen juomaan..."

Mestari huokasi syvään ja heilutti toivottomana kättänsä.

"Kun hän kerran alkaa juoda – niin silloin et häntä millään enää pidätä. Hän juo niin kauvan, kunnes sairastuu tahi on puolialaston köyhyydestä. Silloin hän alkaa hävetä, tahi mitä se lienee, ja hän katoaa äkkiä näkyvistä aivan kuin paha henki pyhän savun edestä. – Tuolla hän jo tuleekin. No, jokos nyt olet kokonaan valmis, Sasha?"

"Kyllä", kuului kynnykseltä vastaus syvällä rintäänänellä.

Siellä seisoi ovenpieleen nojaten noin kolmenkymmenen vuoden ikäinen kookas, leveäharteinen mies. Vaatteista päättäen oli hän täydellinen kulkuri ja kasvoiltaan sekä ruumiinmuodoltaan täysiverinen slaavi. Yllä oli hänellä punainen uskomattoman likainen ja rääsyinen pumpulipaita, avarat liinahousut ja toisessa jalassa rippeitä entisestä kummikalossista sekä toisessa

saapas, jonka päällysnahka oli aivan rikkirepeytynyt. Hänen vaaleanpunertavat hiuksensa olivat takkuiset ja niistä pisti esiin lyhyitä oljenkorsia, papeririekaleita ja pieniä puupalasia. Samassa kunnossa oli hänen muhkea punertava partansakin, joka levitetyn viuhkan tavoin peitti hänen rintaansa. Pitkulaisia, kalpeita ja kulutettuja kasvoja valaisivat suuret vaaleansiniset ja miettiväiset silmät, jotka ystävällisesti hymyillen tarkastelivat minua. Myöskin hänen kauniit, vaikka vähän kalpeat huulensa hymyilivät ruskeiden viiksien alla. Niiden hymyily näytti sanovan:

"Tällainenhan minä olen... älkää minua tuomitko, veljet..."

"Astu sisään Sasha. Tässä on sinun apulaisesi", sanoi isäntä käsiänsä hykertäen tarkastellessaan uuden leipojan tanakkaa muotoa. Tämä astui äänettömänä lähemmäksi sekä ojensi minulle jättiläiskätensä; me tervehdimme toisiamme. Hän istuutui penkille, ojensi jalkansa suoriksi eteenpäin, tarkasteli niitä ja sanoi isännälle:

"Ostappas minulle, Nikola Nikititsh kaksi paitaa ja päällysnahkaa jalkineita varten... Ja vähän kangasta lakiksi."

"Kaikki saat, älä hätäile! Lakkeja minulla on. Paidat ja nahat saat illalla. Tee työtä vaan, niin kauvan kun työ sujuu sinulta. Tiedän kyllä, mikä sinä olet miehiäsi. En moiti sinua... Kononovia ei kukaan loukkaa, sillä hän itsekään ei loukkaa ketään. Ei isäntäkään mikään peto ole. Olen itse saanut raataa aikoinani ja tiedän, miltä tuntuu, kun retikka panee veden vuotamaan silmästä... No niin, jääköö herran huomaan, poikaseni, minun täytyy lähteä..."

Söimme kahden kesken.

Kononov istui penkillä ja tarkasteli äänettömänä, hymyillen ympärillensä. Leipomo sijaitsi kellarikerroksessa, sen kolme akkunaa olivat kadunpinnan alapuolella. Valoa pääsi vähän sisälle ja vähän oli myöskin ilmaa, mutta sen sijaan oli paljon kosteutta, likaa ja jauhontomua. Seinien vierustalla sijaitsivat pitkät kaukalot: yhdessä oli taikinaa, toisessa hapantaikinaa ja kolmas oli tyhjä. Kullekin kaukalolle lankesi akkunasta himmeä valokuova. Suunnaton uuni valtasi melkein kolmannen osan leipomosta; sen vieressä likaisella lattialla oli jauhosäkkejä. Uunissa palavista pitkeistä haloista läksi paahtavaa kuumuutta ja liekki kuvastui leipomon harmaalle seinälle vapisevana ja horjuvana, aivan kuin olisi se äänettömänä kertonut jotakin.

Kaareva, savun mustaama katto aivan tukahutti painollaan sisälläolevia ja päivänvalosta, joka sulautui yhteen uuninliekin kanssa, muodostui epämääräinen silmiä uuvuttava valaistus. Kadulta kuului akkunan lävitse kumeata kolinaa ja pölyä lensi sisälle. Kononov tarkasteli kaikkea tätä, huokasi ja kysyi lopuksi minuun kääntyen ikävystyneellä äänellä:

"Oletko jo kauvankin tehnyt työtä täällä?"

Vastasin hänen kysymykseensä ja sen jälkeen olimme vaiti katsellen vaan silloin tällöin kulman alta toisiamme.

"Mokomakin vankila!" – huokasi hän. "Mennään pois kadulle, siellä voimme istua portin vieressä?"

Läksimme ulos portille ja istuuduimme penkille.

"Täällä voi ainakin hengittää. Sellaiseen minä en ainakaan kerralla totu... en voi. Voin itse päättää, tulen suoraa päätä mereltä... tein työtä Kaspien merellä, kalastamoissa... ja sellaisilta avaroilta työmailta ... Bums... tähän luolaan!"

Surumielisesti hymyillen katsahti hän minuun ja vaikenen alkaen tarkkaavaisesti silmäillä ohikulkijoita ja ohiajajia. Hänen vaaleansiniset, kirkkaat silmänsä puhuivat elävästi jostakin suuresta surusta... Ilta teki tuloansa; katu kolisi ja pölysi, ilma tuntui tukahduttavalta ja synkät varjot lankesivat taloista tielle... Nojaten selällään seinää vasten istui Kononov käsivarret ristissä rinnalla ja hypisteli sormillansa silkkimäisen partansa haivenia. Minä katselin syrjästä hänen pitkulaisia, kalpeita kasvojansa ja ajattelin: mikähän ihminen tämäkin lienee? Mutta en voinut saada itseäni puhuttelemaan häntä; hän oli minun päällysmieheni ja sitä paitsi herätti hän minussa jonkinlaista kummallista kunnioitusta.

Kolme ohukaista ryppyä uursi hänen otsaansa, aika ajoittain ne silenivät pois, ja minua kovasti halutti saada tietää, mitä tämä ihminen oikein ajatteli.

"Ehkä on aika lähteä jo. Täytyy järjestää kolmas taikina. Sinä saat sekottaa toista sillä aikaa ja sitten alamme laittaa leipiä."

Kun olimme työntäneet leivät uuniin – istuuduimme sen jälkeen juomaan teetä. Silloin Konovalov pisti kätensä poveen ja kysyi minulta:

"Osaatko lukea? Kas tässä, lueppas tämä". Hän ojensi minulle likaisen ja typistyneen paperiarkin.

"Rakas Sasha", aloin minä lukea, "tervehdän ja suutelen sinua tuhat kertaa. Ikävä ja vaikea on minun elää. En jaksa odottaa sitä päivää, jolloin saan matkustaa pois kanssasi tahi saan asettua elämään kanssasi. Kovasti olen kyllästynyt tähän kirottuun elämään, en jaksa enää, vaikka alussa miellyttikin. Sinä ymmärrät sen asian hyvin ja minäkin aloin ymmärtää, kun tapasin sinut. Kirjoita minulle, ole niin hyvä, pian. Niin kovasti ikävöin saada sinulta pikku kirjeen. Sanon siis näkemiin asti, enkä hyvästi, rakas, parrakas sieluni ystävä. En sinua mistään nuhtele, vaikka olenkin vähän katkeroittunut sinulle, kun sinä – senkin sika – matkustit tiehesi jättämättä minulle hyvästi. Kuitenkin sinun puoleltasi en minä ole saanut muuta kuin hyvää osakseni. Sinä olit ensimmäinen sellainen ihminen, ja sitä en minä unohda. Etkö voisi, Sasha, hommata, että pääsisin pikemmin pois täältä. Tyttöset täällä puhelivat sinulle, että muka pakenisin luotasi, jos minut päästettäisiin vapaaksi. Se ei ole totta, se on hävytöntä juorua. Jos sinä vaan säälit minua, niin saat nähdä, että vapaaksi pääsyni jälkeen olen oleva uskollinen kuin koira sinulle. Sinun on helppo vapauttaa minut, minulle se on mahdotonta. Kun olit luonani, itkin minä sitä, että olen pakotettu tällä tavoin elämään, vaikka sinulle en siitä mitään puhunut. Näkemiin asti. Oma Kapitolinasi."

Konovalov otti minulta kirjeen ja alkoi sitä miettivänä käännellä kädessään sivellen samalla kertaa toisella kädellään partaansa.

"Osaatko sinä myöskin kirjoittaa?"

"Osaan."

"Onko sinulla mustetta?"

"On."

"Voitko Kristuksen nimessä, kirjoittaa hänelle kirjeen? Hän luulee varmaankin minua suureksi lurjukseksi ja ajattelee, että olen unohtanut hänet. Kirjoita!.."

"Mielelläni. Vaikka heti paikalla... Kuka hän on?"

"Ilotyttö. Voithan itsekin sen nähdä – puhuuhan hän vapaaksi päästämisestä. Kysymys on siitä, että minä antaisin poliisille lupauksen mennä naimisiin hänen kanssansa. Silloin saa hän takaisin passinsa, ammattikirja otetaan häneltä pois ja hän on vapaa. Ymmärrätkö nyt?"

Puolen tunnin kuluttua oli liikuttava kirje hänelle valmis.

"No lueppas, mitä siitä tuli", pyysi kärsimättömänä Konovalov.

Kirje oli tällainen:

"Kapa! Sinä et saa luulla minua sellaiseksi, että olisin kokonaan unohtanut sinut. Ei, minä en ole sinua unohtanut, vaan olen sattunut juomaan itseni piloille. Nyt olen taasen uudessa paikassa työssä ja huomenna otan isännältä etukäteen rahoja, lähetän ne Filipolle ja hän vapauttaa sinut. Matkarahoja saat riittävästi. Tavataan siis kohta. Oma Aleksanterisi."

"Hm... ", sanoi Konovalov päätänsä raapiskellen, "et sinä oikein hyvin kirjoita. Sinun kirjeessäsi ei ole tarpeeksi sääliä eikä kyyneliä. Ja pyysinhän minä sinua panettelemaan minua kelpo tavalla, mutta kirjeessä ei ole sellaista."

"Mutta minkä takia."

"Jotta hän näkisi, että häpeän hänen edessänsä ja ymmärrän, mitä olen häntä vastaan rikkonut. Ja sinä! Sinä vaan karistelet herneitä – sellainen on kirjoituksesi. Sinun pitää vuodattaa kyyneleitä!"

Minun täytyi siis vuodattaa kirjeessä kyyneleitä ja sen minä onnistuinkin tekemään. Konovalov tuli tyytyväiseksi ja asettaen kätensä olkapäälleni lausui hän sydämellisellä äänellä:

"Kas niin, nyt se on mainio! Kiitoksia! Sinä näyt olevan hyvä poika..."

Kyllä me varmaankin tulemme viihtymään hyvin yhdessä."

Sitä en epäillyt ollenkaan ja minä pyysin häntä kertomaan enemmän Kapitolinasta.

"Kapitolina? Ooh... se tyttönen on vielä täydellinen lapsi. Kauppiaan tyttö hän oli Wjätkan läänistä... Joutui pois oikealta tolalta... Vaipui yhä syvemmälle ja syvemmälle, ja lopuksi joutui hän sellaiseen taloon, sinä ymmärrät kyllä millaiseen. Minä tulin sinne – katselen, vallanhan tämä on vielä lapsi! Hyvä Jumala, ajattelin, voiko näin olla? Ja minä tutustuin häneen. Hän alkaa itkeä. Minä lohduttelen: Ei mitään, koeta vaan vähän kärsiä vielä. Otan sinut täältä pois – odotahan vaan! Ja kaikki oli minulla jo valmiina, rahat ja kaikki. Silloin äkkiä yllyin juomaan ja vasta Astrakanissa selkisin. Ja sitten jouduin tänne. Joku oli antanut hänelle tietoja minusta ja hän kirjoitti minulle Astrakaniin."

"No entäs sinä, aijotko mennä naimisiin hänen kanssansa?" kysyin häneltä.

"Naimisiin! Mitenkä minä voisin mennä naimisiin! Voiko tällainen juopporatti kelvata sulhaseksi. Ei, ei! Toisin olen tuuminut. Vapautan hänet – ja sen jälkeen saa hän mennä minne haluaa. Hankkii itselleen paikan ja hänestä tulee ehkä vielä ihminen."

"Mutta hänhän kirjoittaa, että haluaa ruveta sinun kanssasi elämään."

"No, se on vaan hänen hullutuksiaan. Kaikki naisväki on samallaista. Kyllä minä naiset hyvin tunnen. Olen yhtä ja toista kokenut heidän kanssansa. Eräskin kauppiaan rouva... rikas! palvelin tallirenkinä eräässä sirkuksessa ja hän huomasi minut. 'Tule', sanoi, 'kuskiksi meille!' Minua sirkus siihen aikaan kyllästytti ja minä suostuinkin lähtemään. No kuinka ollakaan. Hän alkaa mielistellä minua. Usein tuli luokseni. Heillä oli muhkea talo, hevosia, palvelijoita – kuin aateliset elivät. Mies hänellä oli matalanpuoleinen ja lihava, saman mallinen kuin meidän isäntä, mutta itse oli hän solakka, notkea kuin kissa sekä tulinen. Kun hän syleili ja suuteli minun huuliani, niin tuntui aivan kuin hehkuvia hiiliä olisi heitetty sydämeeni. Koko ruumiini alkoi vavista, ja minua alkoi pelottaa. Hän suutelee, suutelee minua ja itkee samalla kertaa... Olkapäät vapisevat suonenvedon tapaisesti. Kysyn häneltä: 'Kuinka on laitasi Veeraseni?' Mutta hän vastaa vaan: 'Sinä olet suuri lapsi, Sasha. Et ymmärrä mitään.' Mainio nainen hän oli... Kyllä hän siinä oli oikeassa, että minä en ymmärrä mitään, itse sen kovin tiedän, että hölmö minä olen. Mitä teen – sitä en ymmärrä. Miten elän – sitä en ajattele!"

Hän vaikenä ja katsahti samalla minuun suuriksi avautunein silmin; niistä kuvastui jotakin pelon, jotakin kysymyksen ja jotakin levottoman tuskan tapaista, joka saattoi hänen kauniit kasvosensa entistä alakuloisemmiksi ja entistä kauniimmiksi.

"No mitenäs suhteesi kauppiaan rouvaan päättyi?" kysyin häneltä.

"Asia on näetkös sellainen, että minut valtaa aika-ajoittain tuska. Sellainen tuska, sanon sen sinulle, hyvä veli, että aivan mahdotonta on elää silloin. Tuntuu aivan kuin olisin ainoa ihminen koko maailmassa, ei missään elävää olentoa, olen aivan yksin. Kaikki minusta silloin tuntuu vastenmieliseltä – kaikki, kaikki. Ja oma itseni käy minulle taakaksi ja kaikki ihmiset; vaikka kuolisivat joka sorkka – niin en ääntäkään päästäisi, en liikuttaisi jäsentäkään! Sairautta se lienee tällainen minussa. Sen takia minä olen oppinut juomaankin – aikaisemmin en juonut. No niin, tuska valtasi minut nytkin ja minä sanoin hänelle, kauppiaan rouvalle näet: 'Veera Mihailovna, päästä minut menemään, en jaksa enää!' 'Mitä', vastasi hän, 'jokos kyllästyit minuun.' Ja hän alkoi nauraa, ilkeästi nauraa.

"'Ei suinkaan', sanoin, 'en minä ole sinuun kyllästynyt, mutta itse en enää käsitä itseäni'. Aluksi hän ei ymmärtänyt minua, alkoi vaan huutaa ja säntäkin... Mutta sitten hän ymmärsi. Hänen päänsä vaipui alas ja hän sanoi: 'No mitäs sitten, mene!' – ja alkoi itkeä. Hänen silmänsä olivat niin mustat ja iho tumma; hiukset olivat myöskin mustat ja kiharat. Hän ei ollut kauppiassukua, vaan hän oli virkamiessäädystä... Totta tosiaan... Sääli minun oli häntä, ja minä tunsin vastenmielisyyttä itseäni kohtaan silloin. Minkä tähden olin antanut perään naiselle? – En voi selittää, en ymmärrä itse sitä. No, tietysti oli hänen ikävä mokoman ukkonsa kanssa, joka oli aivan kuin jauhosäkki... Kauvan hän vaan itki, – niin oli tottunut minuun. Minä häntä niin hellästi hyväilin; nostin hänet tavallisesti käsivarrelleni ja tuudittelin siinä. Hän nukkuu, mutta minä vaan istun ja katselen häntä. Nukkuessaan ihminen

näyttää niin kauniilta, niin teeskentelemättömältä; hengittää vaan ja hymyilee, siinä kaikki. Toisinaan taasen, – silloin kun elettiin kesähuvilassa – lähdettiin yhdessä ajelemaan – ja koko sielullaan hän rakasti. Saavumme jonnekin metsän nurkkaan, sidomme hevosen kiinni ja itse käymme istumaan vilpoiselle nurmelle. Hän käskee minun paneutumaan pitkälleen, asettaa pääni syliinsä ja lukee minulle jotakin kirjaa. Minä kuuntelen, kuuntelen ja lopuksi nukahdan. Hyviä juttuja hän luki, oikein hyviä. En koskaan unohda erästä kertomusta kuurosta Gerasimista ja hänen lempikoirastansa. Hän, mykkä ukko parka, oli kaikkien ahdistama olento, eikä häntä kukaan muu kuin koiransa rakastanut. Nauravat vaan hänelle ja hän vaan heti paikalla menee koiransa luo. Se oli niin sääliittävä kertomus, kovin sääliittävä! Se oli tapahtunut orjuuden aikana... Rouva sanookin äkkiä hänelle: 'Mykkä, mene ja hukuta koirasi, se haukkuu niin kauheasti.' Ja mitäpä muuta neuvoksi, mykkä teki niin. Otti venheen, asetti sinne koiransa ja läksi. Kun tätä paikkaa luettiin, niin minä aina vapisin kovasti. Hyvä Jumala! Tappavat elävältä ihmiseltä hänen ainoan ilonsa maailmassa! Mitä järkeä, mitä oikeutta siinä on! Ah... Se oli kummallinen juttu. Mutta ei sillä hyvä, – juttu oli totta! Sellaisia ihmisiä on olemassa, joilla koko maailma sisältyy johonkin yhteen ainoaan seikkaan, – vaikka nyt esim. koiraan. Miksi juuri koiraan? Sen vuoksi, että ei ole enää ketään muuta, joka rakastaisi sellaista ihmistä, mutta koira rakastaa häntä. Aivan rakkautta vailla oleva ihminen ei voi elää, jotakin hänen täytyy rakastaa, – sitä varten hänelle on sielukin annettu... Paljon hän luki minulle kaikellaisia kertomuksia. Hyvä nainen hän oli... Sääliittää häntä nytkin tällä hetkellä. Jos kohtalo et olisi toisin määrännyt, niin enpä olisi lähtenyt pois hänen luotansa, ennen kuin hän itse olisi sitä tahtonut tahi hänen miehensä olisi saanut selvää meidän suhteistamme. Hellä hän oli... Hellä ennen kaikkea. En tarkoita sitä, että hän lahjoitti minulle kaikellaisia, ei, hän oli koko sydäimestään hellä. Suudelmia ja kaikkea sellaista piti hänen saada, nainenhan on aina nainen, mutta sitten valtasi hänet välistä sellainen syvä rauha ja hiljaisuus, että oikein oli ihmeellistä kuinka hyvä ihminen hän silloin saattoi olla. Suoraan sydämeen hän silloin katsoi ja hän osasi kertoa kuin äiti. Sellaisina hetkinä minä olin hänen edessään kuin viisivuotias poika. Ja kuitenkin jätin hänet. Tuska tuli – en voinut muuta, jokin vetää aina minua pois, pois, jonnekin. 'Hyvästi, Veera Mihailovna', sanoin, 'anna anteeksi minulle'. 'Hyvästi, Sasha', vastasi hän. Ja ihmeellinen olento – hän paljastaa käsivarteni kyynäspäätä myöten ja puree sitä. Vähällä olin huutaa tuskasta. Kokonaisen lihapalasen hän sillä tavoin irroitti. – Kolme viikkoa sain hoitaa haavaa. Vieläkin on suuri arpi jäljellä."

Hän paljasti jättiläismäisen vankan, valkean käsivartensa ja näytti minulle hyväntahtoisesti sekä surullisesti hymyillen arpea. Käsivarren ihossa näkyi selvästi kaksi puolikaarta, joiden kärjet melkein koskettivat toisiansa. Konovalov katseli niitä ja pudisti hymyillen päätänsä.

"Ihmeellinen nainen", sanoi hän, "tämän puraisun hän antoi minulle muistoksi."

Olin jo ennenkin kuullut tämänkaltaisia juttuja. Melkein jokaisella maankiertäjällä on varastossaan kertomus "kauppiaan vaimosta" tahi "jalosukuisesta rouvasta", kun he aikovat kertoa seikkailujaan entisiltä ajoilta. Ja melkein jokaisella näyttää lopuksi tämä "kauppiaan vaimo" ja "ylhäinen nainen" olevan täydellinen mielikuituksen laatima kuva; samoja kertomuksia kerrotaan nim. loppumattomiin eri muunnoksilla, niin että kertomuksen esineessä lopuksi yhtyvät yhdessä henkilössä mitä erilaatuimmat ominaisuudet. Jos hän esim. tänään on mustasilmäinen, ilkeä ja alakuloinen, niin saattaa olla melkein varma, että viikon perästä hän on saman miehen kertomuksen mukaan sinisilmäinen, rakastettava ja iloinen olento. Kulkuri puhuu hänestä tavallisesti ivallisella ja epäluuloisella äänenpainolla latelemalla koko joukon pikkupiirteitä, jotka alentavat häntä miehen silmissä.

Mutta Konovalovin kertomuksessa tuntui olevan totuuden leimaa, siinä oli minulle tuntemattomia puolia, kuten – kirjan lukeminen ja "lapsen" nimitys sellaiselle jättiläiselle kuin Konovalov oli.

Mielikuituksessani olin näkevinäni solakan naisen, joka lepäsi hänen käsivarsillaan nojaten päätään hänen leveätä rintaansa vastaan, – kuva näytti kauniilta ja minä aloin olla yhä enemmän vakuutettu hänen kertomuksensa tosiperäisyydestä. Ja kaiken lopuksi oli se alakuloinen ja pehmeä

äänenpaino, jolla hän kertoi muistelmiaan "kauppiaan rouvasta" – aivan erikoinen laadultaan. Tosi kulkuri ei koskaan kerro naisesta eikä mistään muustakaan sellaisella äänellä – hän tahtoo aina näyttää, että maan päällä ei ole sellaista asiaa, jota hän ei uskaltaisi häväistä.

"Minkätähden sinä olet vaiti – luuletko ehkä, että olen ladellut valheita sinulle?" kysyi Konovalov ja hänen äänensä kuulosti jostakin syystä levottomalta. Hän heittäytyi jauhosäkkien päälle makaamaan. Toisessa kädessä oli hänellä teekuppi ja toisella kädellensä siveli hän hitaasti partaansa.

"Ei, kyllä sinun täytyy uskoa minua. Miksikäs minä valehtelisin? Totta kyllä, hyvä veli, että meidän kaltaiset maankiertäjät ovat hyviä mestareita kertomaan kaiken maailman juttuja. Ja eihän siinä mitään ihmettä ole. Ihminen, jolle elämä ei tarjoa mitään hyvää, ei vahingoittane ketään, jos hän punoo omaksi huvikseen jonkunlaisen jutun ja alkaakin kertoa sitä tositapauksena. Kertoo ja uskoo itsekin, että tosiaankin niin tapahtui, uskoo, ja hänen on hyvä olla. Monet elävät sillä. Eikä sille mitään voi... Mutta minä olen puhunut sinulle totta, sillä tavoin on tapahtunut, kuin olen kertonut. Oliko minun kertomuksessani sitten mitään erikoista? Elää nainen ja hänellä on ikävä olla, mutta ihmiset hänen ympärillensä ovat kaikki mitättömiä. Totta kyllä, että minä olin vaan halpa kuski, mutta naiselle se on samantekevää, sillä kaikkihan, niin hyvin kuskit, herrat kuin upseeritkin ovat – miehiä... Hänen edessänsä ovat kaikki sikoja – kaikki hakevat yhtä ja samaa. Jokainen koettaa saada paljon ja maksaa vähän. Yksinkertainen ihminen on vielä jonkun verran parempi, omantunnonmukaisempi. No minä olen kovin yksinkertainen... Naiset oivaltavat helposti sen puolen minussa... näkevät, että en loukkaa heitä, s.o. en... mitenkä sen sanoisin... en pilkkaa heitä. Nainen – kun hän tekee syntiä, niin hän ei mitään niin pelkää kuin että hänelle salaa nauretaan. He ovat ujoja miehiä kohtaan. Me otamme osamme ja olemme valmiit vaikka torilla kertomaan urostyöstämme... kas tällä tavoin, kerskumme: olen vetänyt erästä hölmöä nenästä. Naisilla, veli hyvä, turmeltuneimmillakin on enemmän häpyä kuin meillä."

Kuuntelin häntä ja ajattelin: Onkohan mahdollista, että tämä mies on uskollinen itsellensä kertoessaan kaikkea tällaista, joka niin vähän sopii yhteen hänen ulkomuotonsa kanssa.

Mutta hän jatkoi vaan puhettansa suunnaten mieltäväiset lapsellisen kirkkaat silmänsä minuun ja minä hämmästyin yhä enemmän ja enemmän häntä kuullessani.

Puut paloivat loppuun uunissa ja kirkkaan hehkuvasta hiilikasasta lankesi leipomon seinälle rusottava hohde, joka vapisi hiljakseen.

Ikkunasta pilkisti sisälle palanen vaaleansinistä taivasta, jossa näkyi kaksi tähteä. Toinen niistä, suuri – loisti kuin jalokivi ja toista, joka oli aivan edellisen läheisyydessä, tuskin saattoi nähdä.

* * * * *

Kului viikko, Konovalov ja minä olimme hyvät ystävät keskenämme.

"Sinä olet myöskin suora poika! Se on hyvä", puheli hän minulle hymyillen sekä taputtaen selkääni leveällä kädellensä.

Hän teki työtänsä taiteilijan tavoin. Kannatti tosiaankin katsella, kuinka hän käsitteli sadan kilon painoisia taikinamöhkäleitä, vieritti kokoon niitä ja leipoi niitä taivuttaen ruumistansa taikinan ylitse sekä upottaen jättiläismäiset käsivartensa kyynärpäätä myöten kimmoavaan ainejoukkoon, joka aivan voihti hänen kynsissänsä. Ensialussa nähdessäni kuinka nopeasti hän työnsi uuniin uudet leivät, joita minä töintuskin ennätin syytää hänen lapiollensa, pelkäsin, että hän asettaa niitä vahingossa päälletysten, vaan kun hän oli paistanut kolme uunillista, eikä yksikään sadastakolmestakymmenestä muhkean punertavasta ja korkeasta leivästä osoittunut vähimmässäkään määrässä litistyneeksi, niin minä käsitin, että olin joutunut tekemisiin mestarin kanssa, joka oli taiteilija alallansa. Hän rakasti työntekoa, se huvitti häntä. Hän kävi surulliseksi, kun uuni paistoi huonosti tahi kun taikina nousi hitaasti, suuttui ja haukkui isäntää, kun tämä osti hapantuneita jauhoja, ja oli lapsellisen iloinen sekä tyytyväinen, kun leivät tulivat ulos uunista samansuuruisina, korkeaksi kohonneina, tarpeeksi punertavina sekä ohut-, narisevakuorisina. Usein otti hän laipiolta käsiinsä paraiten onnistuneen leivän

ja muutellen sitä toisesta kädestä toiseen, jotta ei olisi polttanut näppiänsä, sanoi iloisesti nauraen minulle:

"Katsoppas minkälaisen kaunottaren me olemme yhdessä tehneet..."

Ja minun oli suloista katsella tätä jättiläislasta, joka koko sielullaan kiintyi työhönsä, niin kuin tuleekin tehdä jokaisen ihmisen jokaisessa työssä.

Kerran kysyin häneltä:

"Kuuleppa Sasha, kerrotaan, että sinä laulat hyvin."

"Laulan kyllä... Mutta ainoastaan kun sellainen puuska sattuu tulemaan päälleni – aika-ajoittain. Kun tuska valtaa minut, niin silloin alan myös laulaa. Ja jos alan laulaa – niin tuska alkaa tulla. Parasta on olla vaiti tästä asiasta. älä siitä puhu minulle, se ärsyttää vaan minua. Laulatko sinä? Osaat. Voi sinua senkin veitikkaa. Olisit antanut minun olla rauhassa. Älä vielä rupea laulamaan, odota, kunnes minäkin alotan – vihellä vaikka siksi. Sitten alamme yhdessä. Eikös niin?"

Minä tietysti suostuin ja vihelsin silloin, kun teki mieleni laulaa. Mutta joskus unohdin itseni ja aloin hyräillä taikinaa sekottaessani ja leipiä pyöriellessäni. Konovalov kuunteli minua, hänen huulensa alkoivat epämääräisesti liikkua ja jonkun hetken kuluttua muistutti hän minua lupauksestani. Joskus hän sensijaan äreästi huudahti minulle:

"Lakkaa siinä mölisemästä."

Kerran otin mukaani pienestä kirjavarastostani jonkun kirjasen, ja asetuin lepohtokellä akkunan ääreen lukemaan.

Konovalov nukkui taikinalavitsalla, mutta kääntämieni kirjanlehtien synnyttämä suhina hänen korvien juurella aiheutti, että hän aukaisi silmänsä.

"Mitäs siinä kirjassa sanotaan?"

"Tämä on romaani 'Podliporotsit', jonka eräs Rjeshetnikov on kirjoittanut."

"Voitko lukea ääneen minulle", pyysi hän.

Ja akkunalaudalla istuen aloin minä lukea. Konovalov nousi istualleen lavitsalle ja kuunteli nojaten päätänsä polviani vastaan... Välistä katsahdin häneen kirjan ylitse ja kohtasin hänen suuriksi avautuneet, syvän jännityksen valtaamat silmänsä – sitä näkyä en koskaan unohda. Myöskin hänen suunsa oli puoliksi auki paljastain kaksi riviä tasaisia, valkeita hampaita. Hänen ylöspäin vetäytyneet kulmakarvansa, syvät rypyt korkealla otsalla ja kädet, joilla hän piteli polviensa, lyhyesti sanoen koko hänen liikahtamaton, jännittynyt asentonsa oli omiansa kiihottamaan minua panemaan parhaimman taitoni liikkeelle ja minä koetinkin mahdollisimman selvästi ja elävästi lukea synkkää kertomusta Gysoikasta ja Pilasta.

Lopuksi minä väsyin ja suljin kirjan.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.